Sivas İlinde Annelerin Emzirmeyi Sonlandırmak İçin Kullanılan Geleneksel Yöntemleri Bilme ve Kullanma Durumlarının İncelenmesi

Assessment of Mothers' Knowledge and Practices About Traditional Breastfeeding Termination Methods in Sivas

(Araştırma)

İlknur Yıldız*, Zehra Gölbaşı**

ÖZ

Amaç: Bu çalışma, emzirme deneyimi olan annelerin emzirmeyi sonlandırma sürecinde kullanılan geleneksel yöntemleri duyma ve kullanma durumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipteki araştırma, Sivas il merkezinde bulunan üç aile sağlığı merkezinde yürütülmüştür. 241 anne araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veriler, "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Emzirmeyi Sonlandırma Yöntemlerini Belirleme Formu" ile toplanmış, sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Annelerin yaş ortalaması 36.02±8.07 olup, %48.1'i ilkokul mezunu, %93.4'ü çalışmamakta ve %89.6'sı il merkezinde yaşamaktadır. Emzirmeyi sonlandırma sürecinde kullanılan yöntemler arasında en fazla bilinen yöntemlerin memelere salça sürmek (%72.2), biber sürmek (%64.3) ve emzik kullanmak (%50.6) olduğu belirlenmiştir. Annelerin emzirmeyi sonlandırma sürecinde kullandıkları yöntemlerde ise ilk üç sırada biberon kullanmak (%44.4), meyve suyu vererek oyalamak (%39.8), emzik kullanmak (%38.6) gibi yöntemler yer aldığı bulunmuştur.

Sonuç: Emzirmeyi sonlandırma sürecinde anneleri duydukları ve kullandıkları yöntemlerin "memenin görüntüsünü ve tadını olumsuz etkileyecek bazı maddeler kullanarak çocuğun memeden uzaklaştırılması", "çocuğun biberon ve emzik gibi meme yerine geçecek araçlarla ya da bazı besinlerle oyalanması" ve "çocuktan uzaklaşma" başlıkları altında toplandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Emzirme, kültürel özellikler, sütten kesme*

ABSTRACT

Aim: This study was conducted to determine the mothers' knowledge and practices about traditional breastfeeding termination methods.

Material and Methods: This descriptive study was carried out in three family health centers located in the city center of Sivas. 241 mothers were included in the sample. The data were collected with the Personel Information Form and the Traditional Breastfeeding Termination Methods Determination Form, and analyzed by number, percentage, mean and standard deviation.

Results: It was found that the average age of the mothers was 36.02 ± 8.07, 48.1% of them were primary school graduates, 93.4% were not working and 89.6% were living in province center. It was determined that among the methods used in the process of breastfeeding termination, the most known methods were to apply tomato paste on breasts (72.2%), to apply pepper on breasts (64.3%) and using pacifier (50.6%). It was found that the methods used by mothers in the process of

*Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Sivas, Türkiye, E-posta: ilknuryildiz@yahoo.com.tr, Tel: 0346 219 10 10-2509, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-2574-7018

**Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Sivas, Türkiye, E-posta: zehragolbasi@gmail.com, Tel: 0346 219 10 10-2509, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0410-7433

*Bu çalışma 1.Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yaşam Kongresi'nde (02-05 Mayıs 2018, Burdur) sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Geliş Tarihi: 26 Haziran 2018 Kabul Tarihi: 06 Aralık 2018

Atıf/Citation: Yıldız İ., Gölbaşı Z. Sivas İlinde Annelerin Emzirmeyi Sonlandırmak İçin Kullanılan Geleneksel Yöntemleri Bilme Ve Kullanma Durumlarının İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2019; 6(1), 20-27. DOI: 10.31125/hunhemsire.544113

breastfeeding termination were using the baby bottle (44.4%), distract child's attention by giving him/her fruit juice (39.8%) and using pacifiers (38.6%).

Conclusions: It was observed that the methods used by mothers to terminate breastfeeding were collected under the headings of "removing the child from the breast by using some substances that will adversely affect the appearance of the breast and the taste of the milk", "distraction of the child by using substitutes such as bottle and pacifier or some food" and "getting away from the child".

Key Words: *Breastfeeding, cultural characteristics, weaning*

GİRİŞ

Bebeğin gelişimi için en ideal besin olan anne sütü, anne-bebek bağının kurulmasında ve hastalıkların önlenmesinde önemli rol oynar[1-3]. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund-UNICEF) bebeklerin doğumdan hemen sonra anne sütü ile beslenmeye başlamasını, ilk 6 ay sadece su dahil hiçbir ek gıda almadan sadece anne sütü ile beslenmesini ve iki yaşına kadar anne sütü ile beslenmenin sürdürülmesini önermektedir[4]. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2013 verilerine göre ortanca emzirme süresi 16.7 aydır[5]. Emzirme, bebek beslenmesinde en sağlıklı ve doğal yöntem olmasının yanı sıra zahmetsiz ve ekonomik olması nedeniyle de tercih edilen ve desteklenen bir yöntemdir[6]. Besleyici ve fizyolojik yararlarının yanı sıra emzirmenin, anne ile bebek arasındaki bağı güçlendirdiği ve anne sütü alan bebeklerde zihinsel ve ruhsal gelişiminin daha iyi olduğu belirtilmektedir[1,7-9]. Emzirme süresince anne ile bebeğin sürekli temas halinde olması anne ve bebek psikolojisini olumlu etkileyerek, duygusal yönü ağır basan karşılıklı bir ilişki olan bağlanmaya dönüşür[1,10]. Bu nedenle emzirmenin sonlandırılması hem anne hem de bebek için zor verilen bir karardır. Emzirmenin sonlandırılması bebek için anneden ilk ayrılma deneyimi olabilir. Emzirmeyi sonlandırma uygulamaları zamana ve kültüre göre değişkenlik göstermektedir[11]. Emzirmeyi sonlandırmak için anne memesinin tadını ya da görüntüsünü değiştirerek çocuğu memeden vazgeçirme veya katı gıda, emzik, biberon verme şeklinde çeşitli uygulamalar bulunmaktadır[12]. Bazı toplumlarda emzirmeyi sonlandırmak için memeye kakao, salça, acı biber, aloe vera, ruj sürme, patates püresi, yulaf lapası gibi yiyecekler verme şeklinde farklı yöntemler kullanılmaktadır[13,14]. Abu Hamad et.al (2012) çalışmasında geleneksel yöntemlerin sık kullanıldığını ve en çok memeye tadı kötü olan birşeylerin sürüldüğünü belirlemiştir[15]. Ülkemizde emzirmeyi sonlandırmak amacıyla anne memesine yün, tavuk tüyü, saç yapıştırma, acı biber veya kara sürme gibi geleneksel uygulamalar bulunmaktadır[16]. Dinç ve ark. (2015) çalışmasında annelerin emzirmeyi sonlandırmak için biberonla ek besin vermek (%25.3), su ve meyve suyuyla oyalamak (%14), memeye salça sürmek (%10), saç koymak (%10), kara sürmek (%8.7), bebeği ayrı eve göndermek (%8.7) gibi geleneksel yöntemler uyguladıklarını belirlemiştir[12]. Gürarslan Baş ve ark.(2017) çalışmasında 2-5 yaş çocuğu annelerin %56.5'nin emzirmeyi sonlandırmak için geleneksel yöntem uyguladığını belirlemiştir[17].

Anne-bebek arasında eşsiz etkileşim olarak tanımlanan emzirmenin, anne ve çocuğun hazır olmadığı bir dönemde memenin tadı ve görüntüsü değiştirilerek veya çocuktan uzaklaşılarak aniden sonlandırılması anne bebek etkileşimi olumsuz etkileyebilir[10,17.] Çocuğun kötü tat veya korkutucu görüntülerle memeden uzaklaştırılması bebek/çocuğun cezalandırıldığı hissini yaşamasına, güvensizlik duygularına ve ruhsal bir travmaya yol açabilir[17,18]. Anne ve bebek/çocuk sağlığı açısından emzirmenin aşamalı olarak ve doğal bir şekilde sonlandırılması önerilmektedir[17.]

Annelerin emzirmeye karar vermelerinde ve sürdürmelerinde önemli rolleri olan hemşirelerin emzirmeyi destekleme konusundaki görev ve sorumlulukları doğum öncesi dönemden başlayarak bebeğin emzirmeden kesileceği döneme kadar devam etmelidir. Bu kapsamda sağlık profesyonellerinin sağlıklı ve uygun zamanlı emzirmeyi sonlandırma konusunda aileleri bilgilendirmesi önemlidir. Bu çalışma emzirme deneyimi olan annelerin emzirmeyi sonlandırmak için uyguladığı yöntemleri belirlemek amacıyla planlanmıştır. Böylece emzirmeyi sonlandırma sürecinde kullanılan yöntemlerin hem anne hem de çocuk sağlığı açısından ortaya koyduğu olumsuz etkiler değerlendirilebilecektir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma tanımlayıcı tiptedir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Sivas il merkezinde bulunan üç aile sağlığı merkezine kayıtlı 15-49 yaş arası, evli ve emzirme deneyimi olan anneler, örneklemini ise 01.12.2017- 28.02.2018 tarihleri arasında aile sağlığı merkezlerine başvuran ve araştırmayı kabul eden (gönüllü) anneler oluşturmuştur. Belirtilen tarih aralığında aile sağlığı merkezlerine başvuran alınma kriterlerin taşıyan toplam 241 anne örnekleme dahil edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler, araştırmacılar tarafından oluşturulan Tanıtıcı Bilgi Formu ve Geleneksel Emzirmeyi Sonlandırma Yöntemlerini Belirleme Formu ile toplanmıştır. Tanıtıcı Özellikler Formunda annelerin yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu, aile tipi, çocuk sayısı ve emzirme sürecine ilişkin 10 soru, Geleneksel Emzirmeyi Sonlandırma Yöntemlerini Belirleme Formunda ise 1 açık uçlu soru ve ilgili literatür doğrultusunda[12-17] emzirmeyi sonlandırmak için kullanılan yöntemlere ilişkin "Duydum/biliyorum" ve "Kullandım" olarak cevaplandırılan 20 soru olmak üzere toplam 21 soru bulunmaktadır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için ilgili üniversitenin girişimsel olmayan klinik etik kurulundan (08.11.2017 tarih ve 2017-11/17sayı) ve aile sağlığı merkezlerinden izin alınmıştır. Ayrıca annelerden yazılı ve sözel onam alınmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için SPSS 22.0 istatistik programı kullanılmıştır. Veriler sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma ile gösterilmiştir.

BULGULAR

Annelerin yaş ortalaması 36.02±8.07 olup %48.1'i ilkokul mezunu, %93.4'ü çalışmamaktadır. Gelir düzeyinin %85.9'unda orta olduğu, %81.3'ünün çekirdek ailede ve %89.6'sının il merkezinde yaşadığı belirlenmiştir. Annelerin emzirmeye yönelik bilgileri %57.3'ünün aileden, %51.9'unun sağlık personelinden aldığı belirlenmiştir. Anneleri gebelik, doğum sayısı ve yaşayan çocuk sayısı ortalaması sırasıyla 3.70±2.06, 3.07±1.53 ve 2.98±1.39'dir. En uzun emzirme süresi 21.60±11.11 dir. (Tablo 1)

Annelerin emzirmenin sonlandırılması sürecinde kullanıldığını duydukları yöntemler Tablo 2'de verilmiştir. Duyulan yöntemler arasında ilk sıralarda memeye salça sürmek (%72.2), biber sürmek (%64.3), emzik kullanmak (%50.6), biberon kullanmak (%46.9), memeye saç koymak (%41.9), çocukla ayrı odada yatmak (%26.6) gibi uygulamaların yer aldığı belirlenmiştir.

Annelerin emzirmeyi sonlandırma sürecinde kullandıkları yöntemler incelendiğinde ise ilk sıralarda biberon kullanmak (%44.4), meyve suyu vererek oyalamak (%39.8), emzik kullanmak (%38.6), bu süreçte katı gıdaları artırmak (%38.6) gibi yöntemlerin bulunduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Annelere emzirmeyi sonlandırma sürecinde en etkili olarak gördükleri yöntem sorulduğunda %12.9'u ek gıda verilmesi, %12.4'ü memeye salça sürülmesi, %5.8'i emzik başlanması ve sabır taşı kullanılması, %5.4 memenin bantlaması ve %4.1'i bebeğin biberon beslenmesi olarak belirtmiştir.

Tablo 1. Annelerin bazı sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı (n=241)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%
Yaş: X±SD=36.02±8.07		
Eğitim Düzeyi		
Okur-yazar değil	19	7.9
Okuryazar	10	4.1
İlkokul	116	48.1
Ortaokul	49	20.3
Lise	32	13.3
Üniversite	15	6.2
Eş Eğitim Düzeyi		
Okur-yazar değil	5	2.1
Okuryazar	7	2.9
İlkokul	90	37.3
Ortaokul	55	22.8
Lise	62	25.7
Üniversite	22	9.1
Çalışma durumu		
Çalışıyor	16	6.6
Çalışmıyor	225	93.4
Aile tipi		
Çekirdek aile	196	81.3
Geniş aile	45	18.7
Yaşanılan yer		
İl	216	89.6
İlçe	18	7.5
Köy	7	2.9
Gelir Düzeyi		
Düşük	33	13.7
Orta	207	85.9
Yüksek	1	0.4
Emzirme yönelik bilgi kaynakları*		
Aile	138	57.3
Sağlık Personeli	125	51.9
Arkadaş	33	13.7
Akraba	56	23.2
Komşu	29	12.0
Televizyon	8	3.3
İnternet	10	4.1
	X±SD	
Gebelik Sayısı	3.70±2.06	
Canlı doğum sayısı	3.07±1.53	
Yaşayan çocuk sayısı	2.98±1.39	
En uzun emzirme süresi	21.60±11.11	

*Yanıtlar birden fazladır, yüzdeler "n" üzerinden alınmıştır

Tablo 2. Annelerin emzirmeyi sonlandırmada kullanılan geleneksel yöntemleri bilme durumlarına göre dağılımı (n=241)

Geleneksel Yöntem	Bu yöntemi bilen*
	Sayı (%)
Memeye salça sürme	174 (72.2)
Memeye acı biber sürme	155 (64.3)
Emzik kullanmak	122 (50.6)
Biberon kullanmak	113 (46.9)
Su, meyve suyu ile oyalamak	105 (43.6)
Katı gıda verme (patates, muz, yulaf lapası vb.)	102 (42.3)
Memeye saç koymak	101 (41.9)
Memeyi bantlamak	96 (39.8)
Memeye siyah boya sürmek	86 (35.7)
Memeye kömür sürmek	81 (33.6)
Memeye tüy koymak	69 (28.6)
Memeye kahve sürmek	67 (27.8)
Çocuktan ayrı yatmak	64 (26.6)
Memeye pamuk koymak	56 (23.2)
Memeye tuz sürmek	54 (22.4)
Memeye çamur sürmek	54 (22.4)
Çocuktan ayrı evde yaşamak	49 (20.3)
Çocuğu başka eve göndermek	49 (20.3)
Memeye ruj sürmek	46 (19.1)
Memeye oje sürmek	40 (16.6)

TARTIŞMA

Emzirme bebeklerin sağlıklı büyüyüp gelişmeleri için ideal besini sağlayan önemli ve eşsiz bir yöntemdir. Diğer tüm beslenme şekillerinden üstün olan anne sütü ile beslenme anne-bebek sağlığını olumlu etkilemekte; aileye ve topluma sosyal, ekonomik ve çevresel pek çok yarar sağlamaktadır[4,19,20]. Anne Sütüyle Emzirmenin Korunması, Desteklenmesi ve Yaygınlaştırılması ile ilgili Innocenti Bildirgesi'nde her bebeğin ilk 6 ay yalnız anne sütüyle beslenmesi, emzirme süresinin iki yıl ve üzerinde olması önerilmektedir[21]. İki yıldan sonra anne hem kendisinin hem de çocuğun hazır olduğu bir dönemde emzirmeyi sonlandırabilir. Emzirmeyi sonlandırma sürecinin nasıl yaşandığı, bu süreçte kullanılan yöntemler ya da yapılan davranışlar hem anne hem de çocuk sağlığını etkileyen bir faktördür. İstendik olan sürecin uygun zamanda, gerekli hazırlıklar yapılarak, anne ve çocuk açısından fiziksel ve ruhsal olumsuz etkileri barındırmayacak ve her ikisinin sağlığını olumsuz etkilemeyecek şekilde yaşanmasıdır. Bu ise etkili eğitim ve danışmanlık hizmeti gerektirir.

Anne sütü ve emzirme eğitimleri; emzirmenin sağlıklı bir şekilde başlatılması ve sürdürülmesinin yanı sıra, sağlıklı bir şekilde sonlandırılmasını sağlamaya yönelik tüm bilgileri içermelidir[22]. Literatürde anne sütü ve emzirme konusunda sağlık personeli tarafından yapılan eğitimlerin emzirme davranışı üzerindeki olumlu etkisi vurgulanmaktadır[23]. Çalışmamızda annelerin emzirmeye yönelik bilgi kaynakları incelendiğinde %57.3'ünün aileden, %51.9'unun sağlık personelinden bilgi aldığı belirlenmiştir. Diğer bazı çalışmalarda da annelerin emzirme konusundaki bilgi kaynaklarının sağlık personeli, aile akraba, arkadaş ve medya olduğu belirlenmiştir[20,24].

Tablo 3. Annelerin emzirmeyi sonlandırmak için geleneksel yöntemleri kullanma durumlarına göre dağılımı (n=241)

Geleneksel Yöntem	Bu Yöntemi Kullanan*
	Sayı (%)
Biberon kullanmak	107 (44.4)
Su, meyve suyu ile oyalamak	96 (39.8)
Katı gıda verme (patates, muz, yulaf lapası vb.)	93 (38.6)
Emzik kullanmak	93 (38.6)
Memeye salça sürme	66(27.4)
Memeye çamur sürmek	49(20.3)
Memeye acı biber sürme	42 (17.4)
Memeyi bantlamak	24 (10.0)
Memeye siyah boya sürmek	21 (8.7)
Memeye saç koymak	16(6.6)
Memeye sabır taşı sürmek	16(6.6)
Çocuktan ayrı yatmak	13 (5.4)
Çocuğu başka eve göndermek	12 (5.0)
Memeye kömür sürmek	11 (4.6)
Çocuktan ayrı evde yaşamak	10 (4.1)
Memeye pamuk koymak	10 (4.1)
Memeye oje sürmek	8 (3.3)
Memeye kahve sürmek	7 (2.9)
Memeye tüy koymak	7 (2.9)
Memeye tuz sürmek	4 (1.7)
Memeye ruj sürmek	4 (1.7)

*Yanıtlar birden fazladır, yüzdeler "n" üzerinden alınmıştır

Bilgi kaynaklarındaki bu çeşitlilik annelerin hem emzirme sürecinde hem de emzirmenin sonlandırılmasında bilimsel bilgilerinin yanı sıra geleneksel yöntemlere de başvurmasına neden olabilmektedir.

Bebek besleme ve emzirmeyi sonlandırma uygulamaları kültürlere ve toplumlara göre değişkenlik göstermektedir. Geçmişten günümüze kadar birçok toplumda emzirmeyi sonlandırmaya yönelik farklı uygulamalar kullanılmıştır[12,25]. Çalışmamızda annelerin emzirmeyi sonlandırmaya ilişkin duydukları yöntemler incelendiğinde ilk sıralarda memeye salça sürmek (%72.2), biber sürmek (%64.3), bebeğe yalancı meme verilmesi (%50.6), biberonla beslemek (%46.9), memeye saç koymak (%41.9), çocukla ayrı odada yatmak (%26.6) gibi uygulamaların yer aldığı belirlenmiştir. Hisar ve Uçan (2013) çalışmasında henüz emzirmeyi sonlandırmayan annelerin aile büyüklerinin önerisi ile uygulamayı düşündüğü yöntemleri; memeye salça sürme, çocuğu kendinden uzaklaştırma ve dikkatini başka yöne çekme olarak belirlemiştir[26].

Çalışmamızda annelere emzirmeyi sonlandırma sürecinde en etkili gördükleri yöntem sorulduğunda %12.9'u bebeğe katı gıda verme, %12.4'ü memelere salça sürme, %5.8'i bebeğe yalancı meme (emzik) verme, %5.4 memeleri bantlama ve %4.1'i bebeği biberonla besleme olarak belirtmiştir. Bu konuda yapılmış başka bir çalışmada anneler memeye salça, kahve telvesi sürme, bant yapıştırma, kıl yumağı/ tavuk tüyü koyma ve karabiber sürme, ayrıca çocuktan ayrı kalma, biberon kullanma gibi yöntemlerin etkili olduğunu ve çevresine de önerdiklerini belirtmişlerdir[26]. Yüzer Alsaç ve Polat (2018)'ın çalışmasında annelerin tamamına yakını (%88.2) kullandıkları yöntemlerin etkili olduğunu belirtmiştir[27]. Bu oran çalışma sonucumuzdan yüksek olup, araştırmanın yapıldığı bölge ve örneklem grubunun farklı özellikler taşımasına bağlı olabilir.

Emzirmenin sonlandırılması; temel besin kaynağı olarak katı gıdaların verilmesi ve emzirme ile katı gıdaların aşamalı olarak yer değiştirmesi olarak tanımlanır[15]. Çalışmamızda annelerin emzirmeyi sonlandırma sürecinde kullandıkları yöntemler incelendiğinde ise ilk sıralarda biberon kullanmak (%44.4), meyve suyu vererek oyalamak (%39.8), emzik kullanmak (%38.6), bu süreçte katı gıdaları artırmak (%38.6) gibi yöntemlerin bulunduğu belirlenmiştir. Çalışmamızla benzer şekilde ülkemizde yapılan başka çalışmalarda annelerin emzirmeyi sonlandırmak için ilk olarak biberon ve emzik kullanmayı tercih ettikleri belirlenmiştir[12,27] Balcı Akpınar ve ark.

(2004) çalışmasında emzirmenin sonlandırılması için annelerin yarıya yakının emzirme sayısını azaltarak, ek besinleri arttırdığını belirlemiştir[28]. Başka bir çalışmada bebeğe yulaf lapası patates püresi, muz, sütlaç gibi katı gıdalar vererek emzirme sonlandırılmıştır[13]. Hem çalışma sonucumuz hem de bu konuda yapılan diğer araştırma sonuçları göz önüne alındığında; emzirmeyi sonlandırma sürecinde çocuğa yaşına uygun yeni gıdalar verme anne sütünün yaratacağı boşluğu etkili bir şekilde dolduracak bir araç olarak düşünülmesine karşın, emzik ve biberon gibi araçların devreye girmesi ise çocuk beslenmesini olumsuz etkileyebilir. Anne memesinin bantlanması gibi fiziksel yöntemler ise meme dokusunu tahriş ederek enfeksiyonlara neden olabilir.

Anne memesi yaşamın ilk yıllarında çocuğun yaşamının merkezi ve annesi ile kurduğu iletişimin en önemli aracıdır. Bu süreç çocuğun fiziksel gelişiminin yanı sıra psikososyal gelişimini de besler. Bu nedenle sürecin sonunda anne memesini çocuğa çirkin ve kirli gösterilmesi, ya da tadının değiştirilerek çocuğun memeden korkmasına ve ani bir şekilde uzaklaşmasına neden olmak çocuğun psikolojisini olumsuz olarak etkileyebilir. Bu durum anne bebek iletişimi olumsuz yönde etkileyebilir. Çalışmamızda bazı maddelerin memeye sürülerek ya da konularak tadı ve görüntüsünün (salça, çamur, acı biber, siyah boya, aloe vera, kömür, bantlama, pamuk, tüy koyma) değiştirildiği, bu yolla çocuğun memeden uzaklaştırıldığı saptanmıştır. Balcı Akpınar ve ark.(2004) çalışmasında %30.1'inin memeye bir şey sürdüğünü bulmuştur[28]. Abu Hamad et. al (2012) çalışmasında emzirmenin geleneksel yöntemlerle ani bir şekilde sonlandırıldığını, memeye aloe vera, ilaç gibi tadı kötü olan veya çocuğun memeden korkması neden olan salça, ruj, kahve gibi maddelerin sürüldüğünü belirtmiştir[15]. Benzer şekilde Gürarslan Baş ve ark. (2017) çalışmasında annelerin en çok kullandıkları yöntemin memeye salça, acı biber, aloe vera, tuz sürme, memeye saç, pamuk koyma, bantlama yöntemlerini kullandığını belirlemiştir[17]. Başka bir çalışmada memeye acı/kötü maddeler sürülerek ya da meme ucunu kapatılarak emzirmenin sonlandırıldığı bulunmuştur[27].

Çalışmamızda çocuktan ayrı yatma (%5.4), çocuğu başka eve gönderme (%5), çocuktan ayrı evde yaşama (%4.1) şeklinde çocuktan fiziksel olarak uzaklaşma yoluyla emzirmenin sonlandırıldığı belirlemiştir. Benzer şekilde ülkemizde yapılan bir çalışmada annelerin %9.7'sinin çocuğu uzaklaştırdığı belirlenmiştir. Birleşik Arap Emirlikleri'nde yapılan bir çalışmada annelerin yarısının çocuklarını başka bir yere göndererek emzirmeyi sonlandırdıkları bulunmuştur[14]. Nijerya'da annelerin emzirmeyi sonlandırmak için %48.7 oranında çocuktan ayrılma yöntemini kullandığı belirlenmiştir[29]. Ani bir şekilde anneden fiziksel olarak uzaklaşma çocuk için zor ve travmatik bir deneyim olabilir. Bu etkiler düşünüldüğünde çocuğun sağlıklı gelişimi açısından anne çocuk ayrılığı olmadan, planlı bir şekilde emzirme sonlandırılabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak emzirmeyi sonlandırma sürecinde annelerin bildikleri ve kullandıkları geleneksel yöntemlerin "çocuğu memeden uzaklaştıracak bazı maddelerin memeye sürülmesi", "çocuğun biberon ve emzik gibi meme yerine geçecek araçlarla ya da bazı besinlerle oyalanması" ve "çocuktan fiziksel olarak uzaklaşma" başlıkları altında toplandığı görülmüştür. Emzirmenin sonlandırılması sürecinin hem çocuk hem de anne açısından sağlıklı geçirilmesi için toplumda kullanılan yöntemlerin bilinmesi ve değerlendirilmesi önemlidir. Bu konuda kadın sağlığı hemşirelerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Uygun zamanda ve uygun yöntem kullanılarak emzirmenin sonlandırılması için annelere hemşireler tarafından gerekli destek ve danışmanlığın sağlaması önerilebilir. Böylece emzirmenin sonlandırılması süreci hem anne hem de bebek açısından travmatik olmayan bir şekilde yaşanacaktır.

KAYNAKLAR

1. Güleşen A, Yıldız D. Erken postpartum dönemde anne bebek bağlanmasının kanıta dayalı uygulamalar ile incelenmesi. TAF Prev Med Bull 2013;12(2):177-182.

2. Cangöl E, Şahin NH. Emzirmeyi etkileyen faktörler ve emzirme danışmanlığı. Zeynep Kamil Tıp Bülteni 2014; 45:100-105.

3. Horta BL, Victoria CG. Long-Term Effects of Breastfeeding: A Systematic Review. Geneva, Switzerland: World Health Organization. http://apps.who.int/iris/ bitstream/10665/79198/1/9789241505307_eng. pdf.

4. World Health Organization & UNICEF. Global strategy for infant and young child feeding. http://www.who.int/nutrition/ publications/infantfeeding/9241562218/en/

5. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/TNSA_2013_ana_rapor.pdf.

6. Irmak N. Anne sütünün önemi ve ilk 6 ay sadece anne sütü vermeyi etkileyen unsurlar. Jour Turk Fam Phy 2016;7 (2): 27-31.

7. Yılmaz Bal H, Bolışık B. Çocuklarda Beslenme. Conk Z, Başbakkal Z, Yılmaz Bal H, Bolışık B (Ed), Pediatri Hemşireliği. 1. Baskı, Güneş Tıp Kitabevleri, İstanbul, 2013: 543-558.

8. Ateşağaoğlu P, Mete M, Gökçay G, Tamay Z, Yetim A. Anne sütü ile beslenmenin çocuk ruh sağlığına etkileri. Çocuk Dergisi 2013;13(3):101-108.

9. Gölbaşı Z, Koç G. Kadınların postpartum ilk 6 aylık süredeki emzirme davranışları ve prenatal dönemdeki emzirme tutumunun emzirme davranışları üzerindeki etkisi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 2008;16-31.

10. Topal S, Çınar N, Altınkaynak S. Emzirmenin anne sağlığına yararları. J hum rhythm 2017;3(1):25-31.

11. Cunniff A and Spatz D. Mothers' weaning practices when ınfants breastfeed for more than one year. MCN Am J Matern Child Nurs. 2017;42(2):88-94.

12. Dinç A, Dombaz İ, Dinç D. 6-18 ay arası bebeği olan annelerin emzirme ve anne sütüne ilişkin geleneksel uygulamaları. Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi 2015;4 (3): 125-130.

13. Khaliq A, Qamar M, Hussaini SA, Azam K, Zehra N, Hussain M, Jaliawala HA. Assessment of knowledge and practices about breastfeeding and weaning among working and non-working mothers. J Pak Med Assoc. 2017;67(3):332-338.

14. Radwan H. Patterns and determinants of breastfeeding andcomplementary feeding practices of Emirati mothers in theUnited Arab Emirates. BMC Public Health. 2013;13:171-182.

15. Abu Hamad BA, Sammour HK. Weaning practices of mothers attending United Nations Relief and Works Agency health centres in the Gaza Governorates. Journal of Advanced Nursing 69(4): 773–781.

16. Kesgin MT, Özcebe H. Türkiye'de çocuk bakımındaki geleneksel inanç ve uygulamalar, Türkiyat Araştırmaları 2004;(1):43-56.

17. Gürarslan Baş N, Karatay G, Arıkan D. Weaning practices of mothers in eastern Turkey. J Pediatr (Rio J). 2017.

18. Li R, Fein SB, Chen J, Grummer-Strawn LM. Why mothers stop breastfeeding: Mothers' self-reported reasons for stopping during the first year. Pediatrics 2008;122(2):69-76.

19. Breastfeeding and the use of human milk. American Academy of Pediatrics. Work Group on Breastfeeding. Pediatrics. 1997;100(6):1035-1039.

20. Ünsal H, Atlıhan F, Özkan H, Targan Ş, Hassoy H. Toplumda anne sütü verme eğilimi ve buna etki eden faktörler, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi. 2005;48:226-233.

21. Innocenti Declaration on the protection, promotion and support of breastfeeding. WHO/UNICEF.1990.https://www.fundacionbengoa.org/lactancia/legal/DECLARACION%20INNOCENTI%202005.pdf

22. Kayhan Tetik B. Anne sütü ve emzirme danışmanlığında güncel bilgiler. Ankara Med J 2016;(16):115-118.

23. Onbaşı Ş, Duran R, Çiftdemir NA, Vatansever Ü, Acunaş B, Süt, N. Doğum öncesi anne adaylarına verilen emzirme ve anne sütü eğitiminin emzirme davranışları üzerine etkisi. Türk Pediatri Arşivi 2011; 46(1): 75-80.

24. Tunçel E, Dündar C, Canbaz S, Pekşen, Y. Bir üniversite hastanesine başvuran 0-24 aylık çocukların anne sütü ile beslenme durumlarının saptanması. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006;10:1-6.

25. Negayama K, Norimatsu H, Barratt M, Bouville JF. Japan-France-US comparison of infant weaning from mother's viewpoint. J Reprod Infant Psychol. 2012;30(1):77-91.

26. Hisar KM, Uçan S. Emzirmeyi sonlandırmada annelerin uyguladıkları geleneksel yöntemlerin etkinliğinin değerlendirilmesi. 16. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı, 27-31 Ekim 2013, Antalya.

27. Yüzer-Alsaç, S. ve Polat, S. (2018). Annelerin emzirmeyi sonlandırma sürecine ilişkin bilgi ve uygulamaları. FNJN Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 26(1):11-20.

28. Balcı-Akpınar R, Çelebioğlu A, Engin R. Mothers' practices: The time of stopping breastfeeding, reasons for stopping breastfeedingand methods which used in this period. International Journal of Human Sciences 2004;1(1):1-10.

29. Ibrahim A, Raouf S, Mouty S, Hussien M. Assessment of socio-cultural factors affecting Nigerian mothers' weaning practice. IOSR Journal of Nursing and Health Science 2017; 6(3):47-53.